

Створення інноваційних освітніх програм в Україні: досвід і рекомендації країн ЄС

Різак Галина Вікторівна¹, Ципляк Наталія Олегівна²,

Голуб Олена Володимирівна³

Опубліковано	Секція	УДК
14.08.2023	Освіта/Педагогіка	378.141.4

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8272020>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. В статті розглянуто досвід країн Європейського Союзу у формуванні інноваційних освітніх програм, які можуть бути корисні в українських реаліях. Мета дослідження – характеристика досвіду й основних рекомендацій країн ЄС для створення сучасних освітніх програм в Україні, базованих на інноваційних рішеннях і тенденціях. Для реалізації мети було використано насамперед теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, конкретизацію, абстрагування й прогностичний метод. У результатах наголошено на сучасних визначеннях інновації, які активно використовуються в науковій літературі й загальних принципах формування конкретних документів, що визначають перспективи розвитку освіти в країнах-учасницях ЄС. Встановлено, що інновації в освіті – це процес впровадження нових об'єктів, методів, процедур, спрямованих на задоволення конкретних потреб суспільства. У Європейському Союзі існують окремі рекомендації щодо розвитку освіти, проте вони є необов'язковими для впровадження. Єдиний виняток – Болонський процес, програма якого здійснюється в усіх країнах-членах ЄС. Більшість країн ЄС реалізували завдання професійної підготовки кваліфікованих спеціалістів шляхом міждисциплінарного навчання. Основні завдання розвитку навчальних закладів з професійно орієнтованими програмами навчання були майже однаковими у багатьох країнах Європейського Союзу. Вони спрямовані на задоволення актуальних потреб сучасного ринку праці й передбачають розробку прикладних характерних програм, впровадження нових технологій і методів організації навчання. В роботі наведено приклади інноваційних підходів до освіти та їхньої реалізації в деяких країнах Європейського союзу. Зокрема в Польщі зміни в освітній галузі стали важливими елементом перебудови та європеїзації соціуму. Складання новітніх освітніх програм сприятиме також гармонізації відносин і суспільного життя в Україні та ЄС. У висновках

¹ кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри органічної хімії, Навчально-науковий інститут УжНУ, Україна, 88000, Закарпатська обл., м. Ужгород, пл. Народна, 3, <https://orcid.org/0000-0002-0230-2366>

² кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського, Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка, Україна, 14000, Чернігівська обл., м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, <https://orcid.org/0000-0002-7874-1277>

³ викладач кафедри теорії та методики, факультет фізичного виховання, Центральноросійський державний університет імені Володимира Винниченка, Україна, 25006, Кіровоградська обл., м. Кривий Ріг, вул. Шевченка, 1, <https://orcid.org/0000-0001-6795-6398>

наголошено також на подальшій актуальності вивчення досвіду укладання нових програм у вищій освіті й створення їх відповідно до сучасних європейських тенденцій.

Ключові слова: освіта, трансформації, цифровізація, європейські практики, інноваційні підходи.

Creation of innovative educational programs in Ukraine: experience and recommendations of EU countries

Annotation. The article examines the experience of the countries of the European Union in the formation of innovative educational programs that can be useful in Ukrainian realities. To implement such a task, theoretical research methods were primarily used: analysis, synthesis, induction, deduction, concretization, abstraction, and prognostic method. The purpose of the research is to characterize the experience and main recommendations of the European Union countries for the creation of modern educational programs in Ukraine. The results emphasize the modern definitions of innovation, which are actively used in scientific literature, and the general principles of the formation of specific documents that determine the prospects for the development of education in EU member states. It has been established that innovations in education are the process of introducing new objects, methods, and procedures aimed at meeting the specific needs of society. In the European Union, there are separate recommendations for the development of education, but they are not mandatory for implementation. The only exception is the well-known Bologna process, the program of which is carried out in all member states of the European Union. Most of the countries of the European Union implemented the task of professional training of qualified specialists through interdisciplinary training. The main tasks of the development of educational institutions with professionally oriented training programs were almost the same in many countries of the European Union. These programs are aimed at meeting the current needs of the modern labor market and involve the development of applied characteristic programs, the introduction of new technologies, and methods of training organization. The work gives examples of innovative approaches to education and their implementation in some countries of the European Union. In particular, in Poland, changes in the education sector have become an important element in the restructuring and Europeanization of society. Compiling the latest educational programs will also contribute to the harmonization of relations and social life in Ukraine and the EU. The conclusions also emphasize the further relevance of studying the experience of setting up new programs in higher education.

Keywords: education, transformations, digitalization, European practices, innovative approaches.

Вступ

Загальна постановка проблеми. Вплив глобалізації позначився на сучасному розвитку освіти. Новітні вимоги роботодавців неодмінно наголошують на цифрових компетентностях, умінні працювати в інформаційному просторі, володінні soft skills тощо. На основі цього формуються відповідні освітні програми, які застосовують у закладах освіти, як реакція на вимоги стейкхолдерів. Принаймні так сфера освіти функціонує в країнах-учасницях Європейського Союзу (далі – ЄС): налагодження контактів із безпосередніми роботодавцями дає змогу удосконалити й модернізувати навчальний процес, зробити його адекватним до сучасних вимог конкретних професійних спеціальностей. В українських реаліях співпраця із роботодавцями тривалий час перебувала на маргінесі драйверів, які формували нововведення до освіти. Застарілість навчальних прийомів і методів, відставання від сучасних орієнтирів у підготовці здобувачів освіти стала досить очевидною. Водночас поступова

європеїзація суспільного життя охопила також цю важливу галузь функціонування соціуму. Поступова гармонізація із модерними європейськими навчальними процесами стала причиною відчутних перетворень в українській освіті, для якої орієнтованість здобувачів на ринок праці стала цілком актуальною вимогою. У зв'язку із продовженням процесу трансформації освітньої діяльності важливим залишається питання визначення наступних орієнтирів, для чого дослідження сучасного європейського досвіду є цілком необхідним і важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначимо, що дослідження у сфері використання досвіду країн ЄС є досить численними й презентабельними. О. Шпарик [1] дослідила проблемні епізоди цифрової трансформації освіти, кращі практики ЄС і США щодо розуміння найбільш актуальних напрямів цифрових перетворень загальної середньої освіти в цих державах. Дослідниця вказала, що ключовими напрямками подальшої цифровізації загальної середньої освіти в США й освітніх системах Європи є надійність інфраструктурних проєктів, цифрова грамотність, наявність необхідних цифрових компетенцій і навичок для учителів, включно з умінням працювати з технологіями штучного інтелекту [1]. Т. Кристопчук розглянула наскрізні тенденції розвитку освіти в країнах ЄС, зосередивши увагу на таких проблемах як глобалізація, інформатизація, інтеграція, інтернаціоналізація, транснаціоналізація тощо [2]. До загальних тенденцій розвитку освіти в європейських країнах дослідниця прирівняла формування загальноєвропейської ідентичності під час професійної підготовки, наявність єдиних стандартів якості педагогічної освіти, переважання її паралельної й послідовної моделей [2]. Г. Натрошвілі зосередила увагу на дослідженні систем вищої освіти в країнах ЄС [3].

Авторський колектив на чолі із М. Ячменик [4] дослідив особливості сучасної вищої освіти в європейських країнах. У висновках було наголошено на тому, що активне застосування цифрових технологій призвело до появи феномену університетів без кордонів. Ще однією реальністю стала гейміфікація освітнього процесу, яка стала неодмінною частиною розбудови практичних навичок у здобувачів освіти [4]. Дослідниці С. Сисоєва і Т. Кристопчук також простежили головні тенденції розвитку освіти в країнах ЄС [5]. Хоча їхня робота написана раніше, висновки не втратили актуальності, зокрема і щодо визначення ролі формальної, неформальної й інформальної освіти в сучасному просторі. Актуальними також є дослідження В. Бригадир [6], в якому вона розглянула освітню політику країн ЄС на основі оцінок головних напрямів її регулювання, рівня фінансового забезпечення, динаміки щодо суспільно-економічної стратифікації держав внаслідок поступового розширення ЄС. Дослідниця констатувала, що істотною є різниця в країнах ЄС.

Серед іноземних дослідників виокремлюються роботи О. Стойки [7] та М. Мучацького [8], в яких ідеться про сучасні трансформації освіти в центральноєвропейських країнах – Угорщині й Польщі відповідно. Для загального розуміння контексту розвитку сучасної освіти в Європі важливими є роботи Д. Кема [9] й К. Раджаба [10]. Останній, хоч і не на європейському прикладі, проте емпірично довів, що запровадження цифровізації й дистанційного навчання не позначилося на рівні навчання й отримання знань здобувачами.

Мета статті – аналіз досвіду й рекомендацій країн Європейського Союзу для створення інноваційних освітніх програм в Україні. *Завдання статті* полягають у дослідженні практики формування новітніх освітніх програм, виокремити конкретні аспекти цього процесу й простежити фактичне наповнення програм, сформувані окремі поради для використання європейського досвіду в українських реаліях.

Матеріали й методи

Під час проведення дослідження використано насамперед загальні теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, індукцію й дедукцію. Початковий етап дослідження включав розгляд наукової літератури із вказаної проблематики, для чого застосовано метод аналізу, а Також розкладено основний об'єкт дослідження на менші структурні елементи. Внаслідок застосування методу синтезу вдалося об'єднати раніше виокремлені частини й сформулювати власні висновки, наголосити на перспективах майбутнього розвитку системи освіти. Завдяки використанню методу конкретизації досліджено особливості впровадження дистанційних європейських тенденцій у навчальних закладах України.

У роботі також використано метод абстрагування, що передбачає перехід від абстрактного до конкретного з метою формування власних висновків. Цей метод став надзвичайно важливим для актуалізації головних тенденцій розвитку освіти на фоні сучасної російської агресії в Україні. За допомогою компаративістичного методу вдалося визначити основні засади освітніх реформ у деяких європейських країнах. Прогностичний метод дав змогу окреслити орієнтовні переліки функціональних дій, які в майбутньому дадуть змогу врегулювати наявну кризу трансформаційних процесів у закладах освіти України. Крім цього, робота побудована за допомогою системного методу дослідження, на основі якого процес навчання досліджено як складну сукупність різноманітних елементів.

Дослідження ґрунтується на принципах об'єктивності, неупередженості й толерантності, що дало змогу подолати певні усталені стереотипи й неупереджено розглянути досвід і практики створення інноваційних освітніх програм у країнах-учасницях ЄС і можливості їх застосування в українських реаліях.

Результати

Поняття «інновація» походить з латинського «*innovatio*» (змінювати, оновлювати) і значить введення нового. Сучасні дослідники трактують інновації як нові форми організації праці, введення нових видів технологій, що охоплюють не лише різноманітні інституції й організації, але й окремі сфери соціальної діяльності людей [11, с. 280]. Інші дослідники вважають, що інновація впливає на формування й створення кращих, удосконаленіших продуктів, технологій чи процесів, що згодом активно сприймаються суспільством. Отже, на думку цих авторів, інновація – це безпосередній процес «запровадження нових об'єктів, методів, процедур, направлених на задоволення конкретних потреб суспільства» [12, с. 69–70]. Враховуючи міркування колективу авторів на чолі із Алімовою, формування інновації розпочинається з ідеї, яку варто реалізувати на практиці (рис. 1).

Аналіз історичних відомостей визначає те, що поява безпосередньо освітніх інновацій пов'язана із часом виникнення експериментальної педагогіки у другій половині XIX століття [13, с. 7–10]. Водночас із 60-х років XX століття явище «інноваційності» стало основним у визначенні постіндустріальної формації – її формуванні й розвитку [8; 14, с. 119]. Отже, вважаємо, що освітні інновації – це удосконалені й покращені навчально-дидактичні, навчально-виховні чи управлінські системи, які значно поліпшують функціонування самої освітньої галузі. Однак, зважаючи на аналіз різних підходів до трактування інновації у сфері освіти, вважаємо, що результативність навчально-виховного процесу на основі інноваційних рішень проходить декілька важливих загальних стадій, на яких наголошують майже усі сучасні автори. Їх варто враховувати під час формування нових інноваційних освітніх програм в Україні (рис. 2).

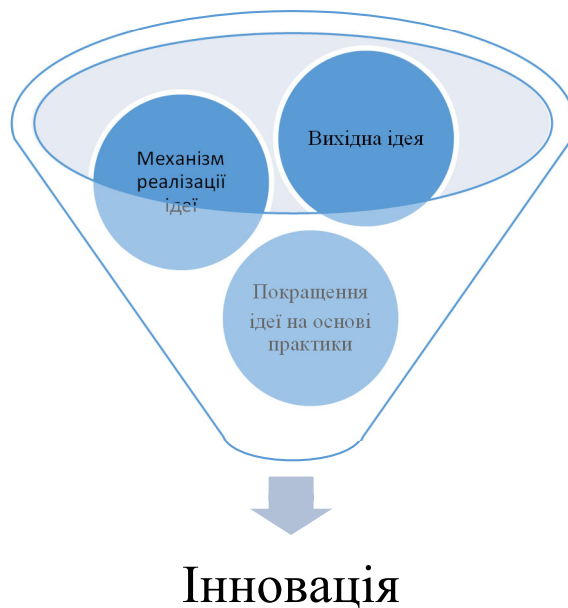


Рис. 1. Схематична модель зародження інновації / інноваційного продукту чи системи

Джерело: [12]

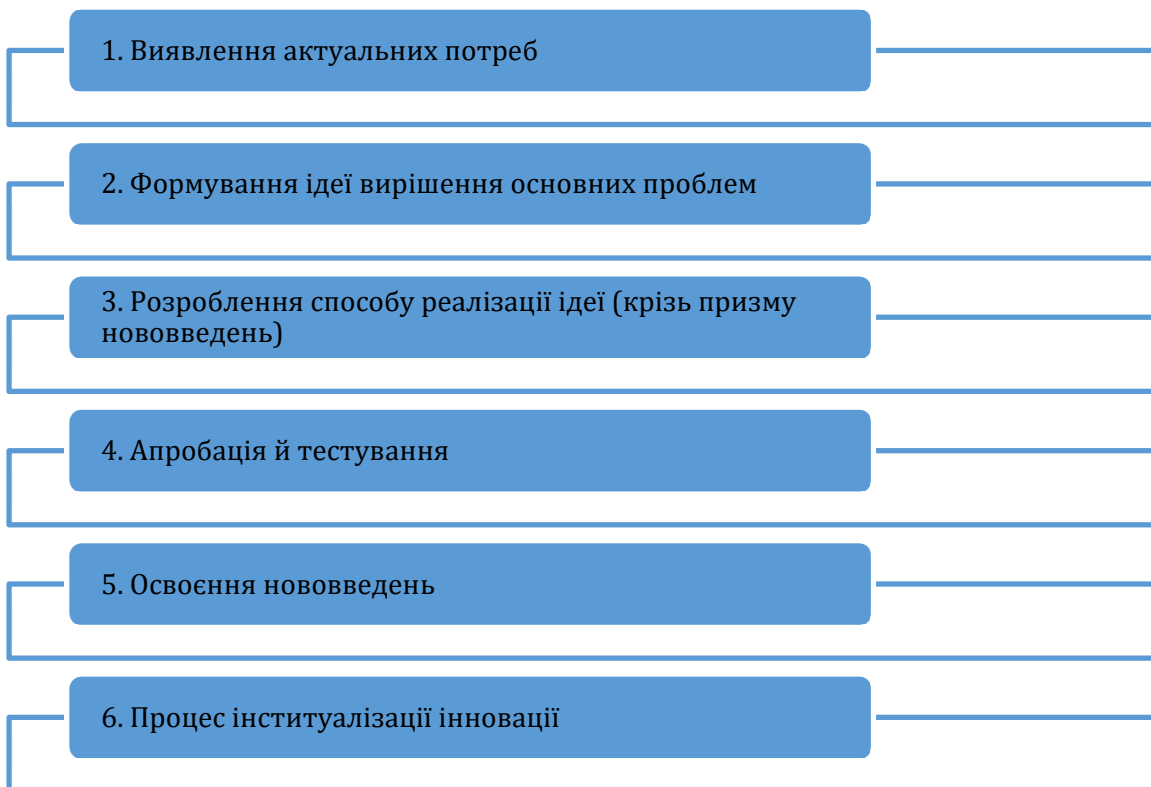


Рис. 2. Основні етапи впровадження інноваційних рішень в освітній процес
Джерело: [14]

У межах Європейського Союзу Європейською Комісією (ЄК) створюються й видаються рекомендації щодо розвитку освіти, однак вони є необов'язковими до реалізації, а Європейська Комісія виконує функції помічника для ознайомлення із політикою в галузі освіти, не втілюючи в життя великого впливу на національні

системи [6, с. 22; 7, с. 91; 15, с. 115]. Винятком є Болонський процес, програма якого впроваджується й виконується в усіх країнах-членах Європейського Союзу, вона сприяє гармонізації структури вищої освіти, дозволяє здобувачам освіти вільно вибирати державу для навчання [5, с. 107; 16, с. 203]. Отже, Болонський процес впливає на розвиток інтернаціоналізації й інтеграції освітньої системи ЄС.

На період із 2000–2010 рр. було ухвалено Лісабонський план дій, мета якого зробити освіту Європи найдинамічнішою [1, с. 39; 9, с. 390; 17, с. 191]. Водночас ця стратегія була спрямована на розвиток економіки, створення нових робочих місць, а також на реформу освітньої системи для підтримки інновацій і створення гнучкого й відкритого навчання [3, с. 115]. Лісабонський план дій сприяв розвитку інноваційної освіти на кількох рівнях, аналіз яких висвітлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні аспекти інноваційності Лісабонського плану дій та їх пояснення

Аспекти інноваційності	Пояснення
Акцент на навчанні протягом життя	План підкреслював важливість постійного навчання й набуття нових навичок протягом всього життя, що відповідає потребам сучасного ринку праці й мінливого середовища.
Розвиток актуальних навичок	Лісабонський план ставив завдання розвивати ключові навички, такі як критичне мислення, комунікація, робота в команді та інші, які є необхідними для успішної адаптації до змін у сучасному світі.
Зміцнення зв'язку між освітою й дослідженнями	План підтримував близький зв'язок між університетами й дослідницькими інститутами з метою сприяння інноваційним дослідженням і передачі цих знань у навчальні програми.
Професійне навчання й розвиток	Лісабонський план підкреслював важливість забезпечення відповідної підготовки й навчання робочої сили для впровадження інновацій у різних галузях економіки.
Створення зручних умов для інновацій	Стратегія включала підтримку створення інноваційних середовищ, а також сприяння партнерству між освітніми установами, підприємствами й державними органами.

Джерело: власне розроблення авторів.

Загалом Лісабонський план дій визначив важливі кроки для розвитку інноваційної освіти в Європейському союзі, сприяючи підготовці конкурентоспроможного й знань-орієнтованого суспільства.

У більшості країн Європейського Союзу завдання професійної підготовки кваліфікованих спеціалістів реалізовували шляхом міждисциплінарного навчання [12; 16, с. 69]. Основні завдання щодо розвитку навчальних закладів, що володіють професійно орієнтованими програмами навчання, майже однакові в багатьох країнах Європейського Союзу [8, с. 50; 17, с. 193]:

- 1) сформувані професійно орієнтовані типи освіти з метою задоволення актуальних потреб сучасного ринку праці;
- 2) забезпечити основні потреби зростаючої кількості здобувачів освіти;
- 3) запропонувати програми, орієнтовані на прикладний характер, введення нових технологій і методів організації навчання;
- 4) поновлення й покращення системи освіти, яка вже існує.

З іншого боку, нині розробка інноваційних освітніх програм ЄС зосереджена на декількох важливих аспектах (табл. 2).

Таблиця 2

Змістова частина деяких освітніх законодавчих і корпоративних програм у ЄС

Назва документа	Зміст	Мета запровадження
«Удосконалення трансферу знань між дослідницькими інститутами й промисловістю в усій Європі: притягнення інновацій – Запровадження Лісабонської стратегії», Брюссель, 2007	Заходи, направлені на розвиток знань і поширення основних результатів досліджень у різних країнах ЄС.	Удосконалення механізму передачі знань і навичок.
«Стратегія в галузі прав промислової власності для Європи», Брюссель, 2008	Рекомендації формування стратегій із основних прав інтелектуальної власності.	Гармонізація основних процедур розвитку й захисту інтелектуальної власності.
«Європа – 2020 – «Керівна ініціатива – Інноваційний союз», Брюссель, 2010	Питання, пов'язані з фінансуванням наукових досліджень, розвиток механізмів поширення знань у країнах ЄС, покращення мобільності дослідників і здобувачів освіти.	Зменшення фрагментації освіти в Європі з метою розвитку й поширення інноваційних ідей, підтримка співпраці між освітніми й науково-дослідними інститутами.
Європейська освітня програма «Erasmus+», з 2014 р.	Програма спрямована на підтримку міжнародної співпраці в галузях освіти, навчання, молоді й спорту. Включає програми обміну для студентів, викладачів, молоді, підтримку проєктів, розвиток партнерств і спільних ініціатив.	Зміцнення зв'язків між освітніми закладами, підвищення міжкультурного розуміння, підтримка молодіжних ініціатив і створення умов для покращення якості освіти й навчання.
Прийняття програми «Горизонт 2020», з 2014 р.	Фінансування науково-дослідних проєктів та інноваційних ініціатив в різних сферах, включаючи науку, технології, інженерію й соціальні науки.	Сприяння розвитку передових досліджень, забезпечення інноваційного росту, створення нових технологій і рішень, що вирішують виклики сучасності.
«Цифрова програма ЄС»,	Спрямована на розвиток	Створення цифрового

2015 р.	цифрових технологій і діджиталізацію суспільства, включаючи доступ до швидкого інтернету, цифрові навички й інноваційні проекти.	єдиного ринку, поліпшення конкурентоспроможності, забезпечення громадян і бізнесу доступом до сучасних цифрових інструментів.
«Рекомендації для викладання та навчання в контексті дистанційного навчання», 2020 р.	Рекомендації щодо впровадження дистанційного навчання й викладання в умовах пандемії COVID-19. Вони охоплюють організаційні аспекти, методичку, звітність і підтримку студентів.	Забезпечення вільного доступу до освіти, надання рекомендацій щодо найкращих практик в дистанційному навчанні, підтримка викладачів і студентів у складний період.
Стратегія "Нова роль університетів для сталого розвитку в Європі», 2020 р.	Стратегія визначає роль університетів у досягненні сталого розвитку й створенні позитивного впливу на суспільство шляхом досліджень, освіти й інновацій.	Зміцнення зв'язку між університетами й суспільством, сприяння сталому розвитку за допомогою освіти й дослідження, реалізація цілей сталого розвитку ООН.

Джерело: власне розроблення авторів.

Водночас кожна країна-член Європейського Союзу розробляє власне законодавство, що стосується розвитку сфери освіти й науки на основі інноваційної діяльності [7, с. 95]. Одні із цих документів є більш ґрунтовними й ширшими й розраховані на перспективи, інші – не такі розлогі. Однак їх усіх об'єднує те, що в кожному із них зауважено про роль освітнього потенціалу для розвитку інноваційної економіки майбутнього [2, с. 56; 4; 9, с. 387; 10]. Також у кожній державі ЄС розробляється оцінка політики й основних програм у галузі наукових досліджень та інновацій. Тому сформовано безліч керівних правил чи кодексів, які володіють вагомим практичним значенням, оскільки впливають на використання методології й етичних норм і правил поведінки [11, с. 280]. Хоч у багатьох країнах ЄС і використовуються стандартизовані інноваційні підходи: застосування цифрових технологій, розвиток проблемного навчання, проектне навчання, тощо [5, с. 165], однак у деяких основний акценти реалізації інноваційного освітнього процесу досить різноманітні (табл. 3).

Таблиця 3

Приклади інноваційних підходів до освіти та їхньої реалізації в деяких країнах Європейського союзу

Назва країни	Інноваційні підходи	Реалізація
Фінляндія	Фінська система освіти відома своєю гнучкістю, акцентом на ігровому навчанні в молодшому віці й індивідуальному підході до кожного учня.	У Фінляндії важливу роль грають розвивальні й групові завдання, що сприяє розвитку соціальних навичок і критичного мислення. Викладачі дуже

		автономні щодо планування своїх уроків й оцінюванні здобувачів освіти.
Швеція	Шведська система освіти підтримує індивідуальний підхід, підкреслює розвиток критичного мислення й творчості, а також акцентує на практичному навчанні.	У Швеції навчальні заклади застосовують «проблемне навчання», де здобувачі розв'язують реальні життєві завдання. Також важлива роль відводиться взаємодії між викладачем і здобувачем освіти.
Данія	Данська система освіти відзначається стимулюванням креативності, активною участю здобувачів у власному навчанні й розвитку особистісних навичок.	У Данії часто використовують проєктне навчання, де здобувачі освіти вивчають певний предмет за допомогою реальних завдань і співпраці з партнерами.
Франція	Використання модульного навчання. Водночас нині французька система освіти починає зазнавати інноваційних змін, зокрема акцентується на використанні цифрових технологій в освітньому процесі, створенні умов для творчого мислення.	Велику роль відіграє програма "École numérique", спрямована на впровадження цифрових інструментів у навчання. Також спостерігається зростання використання проєктних методів навчання, де учні вирішують реальні завдання.
Іспанія	Іспанія прагне створити гнучку й інноваційну освітню систему з фокусом на розвитку креативності й навичок, необхідних для сучасного ринку праці.	В Іспанії розроблено "Школу 2.0" – ініціативу з використання технологій у навчанні, включно з планшетами й інтерактивними дошками. Також існує програма "FP Dual", яка поєднує навчання з реальною робочою практикою, зокрема в професійно-технічній освіті.
Німеччина	Німецька система освіти робить акцент на розвитку практичних навичок,	У Німеччині існує дуальна система навчання, коли здобувачі освіти

	співпраці з індустрією й академічній відкритості. За останні роки також зростає підтримка інновацій у вищій освіті.	одночасно навчаються в професійних школах і мають практику на підприємствах. У вищій освіті створено спеціалізовані програми й центри для підтримки інноваційних стартапів і досліджень.
--	---	--

Джерело: власне розроблення авторів.

Досить показовим прикладом проведення європейських реформ у галузі освіти є досвід і практики Республіки Польщі [8, с. 50–56]. Ця країна, яка є членом ЄС і належить до найбільших географічних сусідів України, надає дієву підтримку й забезпечує потрібні консультації на шляху інтеграції до європейських структур. Ще від середини 1990-х років Організація економічного співробітництва та розвитку розробила й рекомендувала до вжитку окремі параметри щодо розробки державних стандартів освіти, трансформації критеріїв визначення компетенцій, імовірних потреб роботодавців та індивідуальних особливостей польських закладів освіти [13, с. 9]. Широкомасштабні реформи, подібні до європейських і навіть американських зразків [1, с. 40; 9, с. 387], охопили не тільки сферу університетського навчання, а також цілу структуру підготовки спеціалістів майбутнього, систему адміністрування й менеджменту, контролю над якістю надання освітніх послуг, роботу над формуванням відповідних знань, умінь і компетенцій.

Ці трансформації були зустрінуті в суспільстві з певним ентузіазмом, оскільки старі парадигми освітнього розвитку містили застарілі норми (покарання й різноманітні примушування до навчання отримували більшої уваги, ніж створення позитивної мотивації), загалом відзначалися малою кількістю інновацій і не були зорієнтовані на розбудову сучасного європейського демократичного соціуму. Стара система контролювання й оцінювання підкреслювала недоліки знань, проте не була спрямована на їх подолання [15, с. 114].

Вказана освітня реальність ішла у розріз із існуючими уявленнями про роль і значення освіти для майбутнього країни. Наприкінці ХХ століття польська система освіти наслідувала інші національні системи в ЄС, які тоді перейшли від моделей адаптації здобувачів освіти до наявної реальності до розвитку креативно-творчих здібностей. Тож оперуючи вказаним досвідом, у польській системі освіти наголошено на використанні польської й англійської мов. Завдяки впровадженню системи ECTS польські здобувачі вищої освіти отримали змогу проходити стажування й загалом навчатися в інших університетах і європейських країнах [8, с. 53–56].

Важливий принцип польських реформ – це напрямок на демократизацію освітньої галузі. Спираючись на місцевий досвід, владою були створені принципи, які забезпечували загальність, безперервність і наступність освіти, дотримання єдності й диференціації, перехід від використання вузькопрофільної освіти до загальнопрофільної, наголос на принципах усебічного розвитку особистості та її виховання, навчання й підготовки сучасних, гнучких спеціалістів, які здатні швидко реагувати на зміни ринку праці й адаптуватися до них [8, с. 53–56]. Варто відзначити, що в українських реаліях продовження воєнного стану надзвичайно актуальним є дотримання принципу наступності, в це йдеться про відсутність перепон для переходу із одного навчального закладу до іншого завдяки узгодженості навчання й підготовки відповідно до поступової уніфікації навчальних планів. Внаслідок того, що частина

українських закладів освіти була захоплена чи знищена російськими окупантами, можливості здобувачам освіти без проблем продовжити навчання в інших навчальних закладах є досить актуальною тенденцією.

Також варто акцентувати на дотриманні принципів безперервності, який формує загальний доступ до різноманітних засобів освіти [17, с. 169]. Для Польщі характерним явищем є заміна вузькопрофільного навчання більш широким. Внаслідок цього в українських реаліях актуалізувалася можливість швидкої перекваліфікації працівників, оскільки в повоєнні часи попит на одні спеціальності може тимчасово згаснути, тоді як на інші – стрімко зрости. Варто вказати на ще одну важливу загальноєвропейську тенденцію, яка також активно використовується в Польщі [8, с. 55]. Мовиться про великий відсоток практичної складової навчання, завдяки чому здобувачі знань мають змогу на практиці познайомитися із предметом свого навчання, що значно полегшить інтеграцію до професійного середовища в майбутньому.

Отже, з огляду на європейські тенденції розвитку освіти інноваційна освітня програма повинна включати реалізацію особистісно-орієнтованих підходів і бути направленою на формування актуальних навичок: цифрова грамотність, інформаційна компетентність, soft skills тощо [18, с. 768]. Мета таких освітніх програм полягатиме в реалізації сучасних інноваційних цифрових технологій в освітній діяльності як інструментів ведення й організації інноваційного навчання з метою систематичного та якісного оновлення системи фахової підготовки майбутніх спеціалістів в Україні. Серед важливих освітніх інновацій, які повинні займати ключове місце в сучасних освітніх програмах, є:

- 1) впровадження в освітній процес систем модульного навчання й рейтингування системи контролю знань;
- 2) розвиток онлайн-навчання;
- 3) комп'ютеризація медіатек;
- 4) комп'ютеризація різноманітних навчально-методичних матеріалів.

Водночас в освітньому процесі варто застосовувати різноманітні інноваційні педагогічні методики, які активно використовуються в країнах ЄС [18, с. 768]. Базою для них є інтерактивність і щонайбільша наближеність до справжньої практичної роботи. Серед них важливу роль відіграють:

- 1) ігрові й дискусійні методи навчання;
- 2) кейс-технології;
- 3) методики відеотренінгу;
- 4) імітаційні технології;
- 5) інтегративні методи;
- 6) комп'ютерне моделювання;
- 7) інформаційно-комп'ютерні технології;
- 8) методи колективно-групового навчання;
- 9) ситуативне моделювання;
- 10) проектні методи;
- 11) методи диференційованого навчання (рис. 3).

Під час створення інноваційних освітніх програм основну увагу варто звертати на актуальні методи й форми реалізації освітнього процесу. Водночас основний акцент навчання повинен бути звернений на формування в здобувачів освіти затребуваних компетенцій, які повинні розвивати утім і соціально-культурні навички.

Завдання
програми

Компетентності та навички:
Цифрова компетентність
Інформаційна грамотність
Соціальні навички
Підприємницька компетентність
Лідерство
Культурна обізнаність і самовираження
Креативність, вміння творчо підходити до вирішення складних питань

Навчальні технології

ігрові й дискусійні методи
навчання;

кейс-технології;

методики відеотренінгу;

імітаційні технології;

інтегративні методи;

комп'ютерне моделювання;

інформаційно-комп'ютерні
технології;

методи колективно-
групового навчання;

Рис. 3. Схематична модель інноваційної освітньої програми

Джерело: власне розроблення авторів.

Висновки

Отже, інновації в освіті – це безпосередній процес запровадження нових об'єктів, методів, процедур, спрямованих на задоволення конкретних потреб суспільства під час формування спеціалістів у майбутньому. В межах Європейського Союзу існують окремі рекомендації щодо розвитку освіти, проте вони є необов'язковими для застосування.

Єдиний виняток – Болонський процес, програма якого впроваджується й реалізується в усіх країнах-членах Європейського Союзу. Водночас внаслідок запровадження Лісабонського плану дій основну увагу спрямовано на розвиток економіки, створення нових робочих місць і реформування освітньої системи для підтримки інновацій і розробки гнучкої й відкритої системи навчання.

Більшість країн Європейського Союзу реалізовували завдання професійної підготовки кваліфікованих спеціалістів шляхом міждисциплінарного навчання. Основні завдання розвитку навчальних закладів з професійно орієнтованими програмами навчання були майже однаковими у багатьох країнах Європейського Союзу. Йдеться про професійно-орієнтовані типи освіти, спрямовані на задоволення актуальних потреб сучасного ринку праці. Розробку програми, що мають прикладний характер і впроваджують нові технології й методи організації навчання, поновлення й покращення наявної системи освіти. Такі підходи сприяють підготовці сучасних фахівців, готових відповідати викликам ринку праці й упроваджувати нові розробки у відповідних галузях. Показовим є приклад Польщі, де перехід до нових парадигм навчання став важливим драйвером для змін змісту навчальних програм відповідно до вимог європейських стандартів і практичного досвіду їх реалізації.

Водночас перспективними напрямками для подальшого дослідження є аналіз формування освітніх програм насамперед в університетській освіті. Актуальність цього напрямку зумовлена тим, що заклади вищої освіти в європейських реаліях стали важливими ініціаторами для суспільних трансформацій за допомогою навчання. Вивчення цього досвіду для України становитиме, безперечно, важливий аспект.

Список використаних джерел

1. Шпарик О. (2022). Цифрова трансформація середньої освіти: спільні стратегічні вектори США та країн ЄС. *Український педагогічний журнал*, (3), 33–43. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-33-43>
2. Кристопчук Т. Є. (2016). Тенденції розвитку освіти в країнах Європейського Союзу: порівняльний аналіз. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: збірник наукових праць*, 1(15), 49–58. <https://dspace.megu.edu.ua:8443/jspui/handle/123456789/895>
3. Натрошвілі Г. (2020). Проблеми та перспективи розвитку системи вищої освіти в країнах ЄС. *Modern Science-Moderní věda*, (3), 113–118. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16342/1/Natroshvili_G_3.pdf
4. Ячменик М. М., Велущак М. Я. & Балабай А. А. (2023). Цифровізація освітніх послуг у країнах ЄС: нові можливості. *Академічні візії*, (17), <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/196>
5. Сисоєва С. & Кристопчук Т. (2012). *Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика*. Рівне : Овід. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4390>
6. Бригадир В. О. (2017). Освітня політика країн Європейського Союзу як фактор подолання соціально-економічної нерівності. *Інтелект XXI*, (2), 21–26. http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2017_2_4
7. Stoika O. (2022). The digital transformation of higher education in Hungary. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (3), 90–95. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.3.12>
8. Muchacki M. (2022). Peculiarities of personality development of the future in the context of information and communication technologies and education system reform (Polish experience). *Futurity Education*, 2(1), 46–56. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.03.6>

9. Kem D. (2022). Personalised and adaptive learning: Emerging learning platforms in the era of digital and smart learning. *International Journal of Social Science and Human Research*, 05(02), 385–391. <https://doi.org/10.47191/ijsshr/v5-i2-02>
10. Rajab K. D. (2018). The effectiveness and potential of E-learning in war zones: An empirical comparison of face-to-face and online education in Saudi Arabia. *IEEE Access*, 6, 6783–6794. <https://doi.org/10.1109/access.2018.2800164>
11. Haleem A., Javaid M., Qadri M. A. & Suman R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers*, 3, 275–285. <https://doi.org/10.1016/j.susoc.2022.05.004>
12. Alimova M. T., Abdusaidova S. Y. & Tuychiev I. I. (2020). Innovative directions of tourism development. *Indonesian Journal of Cultural and Community Development*, 7. <https://doi.org/10.21070/ijccd2020682>
13. Yovenko L., Novakivska L., Sanivskiy O., Sherman M., Vysochan L. & Hnedko N. (2021). Pedagogical Analysis Of The Phenomenon Of Digital Competence. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 21(6), 7–10. <https://www.koreascience.or.kr/article/JAKO202121055603990.pdf>
14. Артёмов І. В. (Відп. ред.). (2015). *Інновації у вищій освіті: вітчизняний і зарубіжний досвід*. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК». <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/9701>
15. Chankseliani M., Qoraboyev I. & Gimranova D. (2020). Higher education contributing to local, national, and global development: New empirical and conceptual insights. *Higher Education*, 81(1), 109–127. <https://doi.org/10.1007/s10734-020-00565-8>
16. Дебич М. А. (2019). *Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід*. Ніжин: ПП Лисенко. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/Debych_M_2-12-2019_monogr_disert.pdf
17. Demiray U. (2017). Is digital age “a tsunami” for distance education?: Functional roles of scaffolding and meta-communication in digital learning environment. In S. Şad & M. Ebner (Eds.), *Digital Tools for Seamless Learning* (pp. 179–194). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-1692-7.ch009>
18. Забіяка І. М. (2023). Основні механізми регулювання професійної освіти та навчання в країнах європейського союзу. *Вісник науки та освіти. Серії: філологія, педагогіка, соціологія, культура і мистецтво, історія та археологія*, 3(9), 390–401. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3\(9\)-390-401](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3(9)-390-401)